

Wijs geworden Tim Boyd

Tim Boyd is sinds april 2014 International President van de Theosophical Society Adyar.

Ieder kwartaal publiceert hij in het tijdschrift *Quest Magazine*. Hierbij zijn bijdrage uit de wintereditie van 2014.

Tijdens een recent bezoek aan een van onze theosofische groepen stelde een van de leden me een vraag. Blijkbaar was het niet iemand die er een gewoonte van maakte gemakkelijke vragen te stellen. De vraag luidde: *Wat is wijsheid?* Zoals wel vaker gebeurt als ik een vraag moet beantwoorden die niet te beantwoorden is, kwam een vreemde gedachte in mij op. Deze bracht mij dertig jaar terug in de tijd.

In mei 1980 kwamen alle wereldmedia naar de staat Washington. Gedurende bijna twee maanden was het oog van de wereld gericht op de gebeurtenissen bij de vulkaan Mount St. Helens. Deze was meer dan honderd jaar slapend gebleven, maar in maart hadden geologen aardbevingsactiviteit rond de berg opgemerkt. Ook hadden ze een snelle zwelling geconstateerd aan de noordzijde van de berg, waar gesmolten magma vanuit de diepte van het aardoppervlak een weg naar boven zocht. De wetenschappelijke wereld was er zeker van dat Mount St. Helens op het punt stond uit te barsten. Alle media-aandacht, tezamen met mond tot mond berichtgeving, had het gebied veranderd in een toeristische attractie. Sensatiezoekers huurden vliegtuigen en helikopters om over de vulkaan te vliegen. Voordat de National Guard werd opgeroepen om het gebied af te grendelen, kwamen hele families van verre om de berg te beklimmen en aan zijn voet te picknicken. Het hele gebied was in een nerveus afwachten gedompeld.

Op achttien mei, om acht uur tweeëndertig in de ochtend, vond de verwachte uitbarsting plaats. Hoewel deze werd verwacht, was de omvang van haar verwoestende kracht schokkend. Ik kan mij herinneren dat ik als in time-lapse fotografie (meerdere foto's binnen enkele seconden) de ineenstorting van de volledige noordzijde van de tweehonderd zeventig meter hoge berg zag, door de klap naar buiten en naar boven geblazen; de vroegere gletsjer was in enkele minuten gesmolten en werd in de vorm van stoom en moddergolven uitgespuugd, alles op zijn pad verzwelgend; de as-pluim steeg kilometers hoog de lucht in. Ook herinner ik mij mijn gevoel van nederigheid en onbeduidendheid ten opzichte van zo'n kracht.

De verwoesting die de vulkaan had veroorzaakt was meetbaar, maar niet ten

volle voorstelbaar. Alle levende wezens in een omtrek van bijna zestig hectare waren gedood – alle mensen, alle bomen, alle planten, elf miljoen dieren – alles. Bruggen, autowegen, spoorwegen, gebouwen, al die monumenten van menselijke belangrijkheid die we duurzaam veronderstelden, waren verdwenen.

Een paar jaar na de uitbarsting vloog ik met een vliegtuig naar Seattle. De piloot vertelde de passagiers via de intercom dat we over Mount St. Helens vlogen. Ik keek uit het raam en was onthutst. Het eerste dat me opviel was de kaalheid: alles was grauw en doods. Het deed me denken aan foto's van het oppervlak van de maan die ik had gezien. Het volgende dat indruk op me maakte was de staat van de dichte bossen die er op het moment van de uitbarsting waren. Kilometers lang was iedere boom door de kracht van de explosie weggeblazen. Duizenden vorstelijke, meer dan vijftig meter hoge pijnbomen lagen als luciferhoutjes verspreid op de grond, allemaal naast elkaar, als de naalden van een kompas wijzend naar het epicentrum van de ontploffing. Het was ontzagwekkend.

Tien jaar na mijn eerste vlucht over het gebied, zat ik weer in een vliegtuig op weg naar Seattle. Weer vloog de piloot over Mount St. Helens. Toen ik naar het land onder mij keek, stond ik versteld van wat ik zag. Wat tien jaar geleden levenloos en grauw was geweest, was nu levend en zo groen als gras. Overal ontsproten bomen. Dieren waren teruggekeerd naar het gebied en waren in goede doen. Planten groeiden in de aarde die vruchtbaar was gemaakt door de mineraalrijke vulkanische as. De veranderingen die hadden plaatsgevonden en het niet te scheiden verband tussen de eerdere verwoesting en de hedendaagse groene schepping, maakten indruk op me. Toen de vraag over wijsheid werd gesteld, kwamen al deze dingen op in mijn gedachten.

In Sanskriet is prajna de term voor wijsheid. Hetzelfde woord wordt in het boeddhisme gebruikt voor één van de zes paramita's (deugden of perfecties). De gebruikelijke praktijk is dat ieder van de paramita's wordt gezien als een tegengif tegen sommige van onze beperkingen. Zo is de paramita van vrijgevigheid een tegengif tegen een bekrompen of benauwde geestesgesteldheid; geduld is een tegengif tegen woede; meditatie is een tegengif tegen een gebrek aan concentratie. Er wordt gezegd dat wijsheid het tegengif is tegen alles, omdat zij de fundamentele oorzaak van onwetendheid aanpakt – verkeerde kennis. Simpel gezegd, we zijn wijs als we de dingen zien zoals ze zijn. Wijsheid kan het gewaarworden van werkelijkheid worden genoemd. *De Stem van de Stilte* zegt dat de sleutel tot prajna *van de mens een god maakt*.

In het gewone gebruik van het woord geloven we dat wijsheid met de jaren komt, of met ervaring, of dat mensen met uitgebreide kennis wijs zijn. Dus, in de aanwezigheid van oude mensen met veel ervaring en uitgebreide kennis, concluderen we dat deze wijs moeten zijn. Voor veel mensen spant een grijsharige professor op een Harley-Davidson motor de kroon. Omdat we tot nu toe relatief onontwikkelde mensen zijn, is het onze gewoonte om kennis aan te zien voor wijsheid. De kennis dat het shirt dat ik draag groen is, is kwalitatief niet anders dan de kennis dat het universum is samengesteld uit triljoenen sterren en op een bepaalde wijze uitzet. Zij is ook niet anders dan de kennis van de geschiedenis van H.P. Blavatsky en het schrijven van *De Geheime Leer*. Dit zijn allemaal

feiten – kleine, neutrale dingen die geen relatie hebben met wijsheid. Sommigen van de grootste tirannen en despoten uit de geschiedenis waren zeer geleerd en oppervlakkig gezien culturele mensen, maar hun kennis stelde geen grenzen aan hun wreedheid. In de woorden van HPB: *Intellect leeft over het algemeen ten koste van wijsheid*. Het fenomeen van de 'verstrooide professor' is maar al te goed bekend. Het simpele rekensommetje is dat kennis en wijsheid niet gelijk aan elkaar zijn.

In het boeddhisme wordt één woord gebruikt als synoniem van wijsheid, namelijk 'leegte'. Hoewel het mentale proces stagneert als het geen dingen kan vergelijken of tegenover elkaar kan stellen, suggereert het woord 'leegte' op z'n minst iets over de aard van wijsheid. Het kan het best op negatieve wijze worden beschreven. Het heeft geen eigenschappen, geen vorm, geen gevoel, geen kennis. Het heeft aan deze dingen geen behoefte. In veel opzichten lijkt het op ruimte, die alles omvat, alle dingen begrenst, maar niet met één of alle kan worden geïdentificeerd. In Krishna's woorden uit de *Bhagavad Gita*: *Terwijl ik dit universum doordring met een deel van mijzelf, blijf ik intact*.

Eén van mijn favoriete delen van de *Bhagavad Gita* is hoofdstuk zeven, waarin Arjuna Krishna vraagt zich in zijn werkelijke vorm te openbaren. Voorafgaand aan dit moment in het verhaal, had Arjuna Krishna voornamelijk beschouwd als zijn vriend en wagenmenner. Als de conversatie, die de basis van de *Gita* vormt, zich ontvouwt, raakt hij overtuigd van Krishna's goddelijkheid, maar de volle betekenis daarvan is hem nog niet bekend.

Als Krishna Arjuna toestaat zijn 'universele vorm' te zien, brengt dit Arjuna's denken volledig in verwarring. Hij ziet het gehele universum in zijn lichaam. Krishna heeft ontelbare gezichten die alle kanten opkijken, talrijke monden die de levenden verslinden en 'alle werelden oplikken'. Alle goden en grote wezens zijn aanwezig in deze vorm. Hij ziet Krishna's straling 'het totale universum in brand zetten'. Het beeld van deze goddelijke vorm die creatie, destructie en onderhoud van het universum omvat, is meer dan Arjuna kan bevatten. Het is zo hevig dat hij Krishna smeekt terug te keren naar zijn meer vertrouwde, minder angstaanjagende en expansieve vorm. Het is moeilijk de realiteit onder ogen te zien.

Het gaat erom dat we wijsheid, hoewel we haar - vanwege haar eigen specifieke aard - niet kunnen bevatten of begrijpen, wel kunnen ervaren, en dat ook doen. In de woorden van een dichter is zij dichterbij dan onze ademhaling, *dichterbij dan onze handen en voeten*. *De Stem van de Stilte* beschrijft wijsheid als *de vlam van Pranja die vanuit Atman straalt* - het hoogste of meest innerlijke bereik van onszelf, universeel en onpersoonlijk.

Hoofdstukken acht en negen van de apocriefe *Wijsheid van Salomon* geven een prachtige en esoterische beschrijving van wijsheid en van het proces om haar te bereiken. Voor Salomon is wijsheid vrouwelijk. Ze wordt beschreven als een vrouw die *almachtig van het ene eind (van het universum) tot het andere eind reikt en alles liefdevol regelt*. Salomon was van mening dat wijsheid boven alle andere zaken was verheven en meende *dat ik haar niet kon bereiken, behalve als God (Atman) haar aan mij gaf: en dat het kernpunt van wijsheid ook is te weten*

wiens gift het was: ik bad tot de Heer en zocht Hem ... met heel mijn hart. Dan bidt hij: Stuur haar vanuit uw heilige hemelen en vanuit de troon van uw glorie, zodat zij in mijn nabijheid met mij kan werken, zodat ik te weten mag komen wat u behaagt. Goed begrepen, is dit zeer krachtig.

Stralen van licht stromen onafgebroken vanuit de zon. De enige dingen die hen verhinderen op ons te schijnen zijn de obstakels die in de weg staan – de wolken aan de hemel, of de muren die ons omringen. Verwijder deze en, in de woorden van de 'wedergeborenen' of welk geloof dan ook, onze ervaring zal zijn 'ik zie het licht'. De kern van ieder spiritueel pad is deze wolken van emoties en gedachten, die ons afsluiten van de schoonheid, dankbaarheid, blijdschap, vrede, helderheid en compassie tevoorschijn komend bij deze ervaring van eenheid die wij wijsheid noemen, te herkennen en te transcenderen. Hoe vaak ik deze dagen ook per vliegtuig reis, steeds weer als het vliegtuig op een bewolkte of regenachtige dag opstijgt ben ik geïmponeerd; hoe het vliegtuig opstijgt in duisternis, het ondoorzichtige wolkenpak binnenvliegt en vervolgens door de wolken in de volle zon terecht komt. Het is niet zo dat emoties stoppen of gedachten verdwijnen: we zien ze eenvoudig zoals ze in werkelijkheid zijn – onze eigen innerlijke weersgesteldheid.

Onze vluchtige ontmoetingen met wijsheid worden gekenmerkt door een gevoel van harmonie en kracht, en overvallen ons vaak zonder dat we het beseffen. Het zijn die *zeldzame* momenten waarop onze fascinatie met onszelf even verdwijnt, als we een prachtige zonsondergang zien of ons verliezen in blijde verwondering als we kijken naar de spontane vreugde van spelende kinderen. Op deze momenten verdwijnen even de muren van zorgen en gedachten die ons omsluiten. Als het moment voorbij is, kijken we erop terug en merken dat we vredig en zorgeloos waren. Hoewel de zorgen en problemen in de wereld niet waren verdwenen, waren ze op dat moment opgenomen in een breder perspectief.

Voor de werkelijk wijze zijn er geen grenzen, geen verschillen, geen gewone momenten. Arm of rijk, ziek of gezond, te midden van verval of extatische creatie, schouwen zij dieper. Sir Edwin Arnold's dichterlijke vertolking van de *Gita* toont het gezichtspunt van de wijze:

*Never the spirit was born; the spirit shall cease to be never;
Never was time it was not; end and Beginning are dreams!
Birthless and deathless and changeless remaineth the spirit for ever;
Death hath not touched it at all. **

Moge we allen groeien in wijsheid.

Uit: *Quest Magazine*, winter 2014
Vertaling: S.C.

*Vrij vertaald: De levenskracht (spirit) is nooit geboren en zal nooit sterven; ze heeft altijd bestaan; begin en einde zijn dromen! De levenskracht is eeuwig zonder geboorte, zonder dood en onveranderlijk; dood heeft haar nooit aangeraakt.